

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Ramkvilla kyrka

*Ramkvilla socken i Vetlanda kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport och foto: Robin Gullbrandsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Marita Axelsson

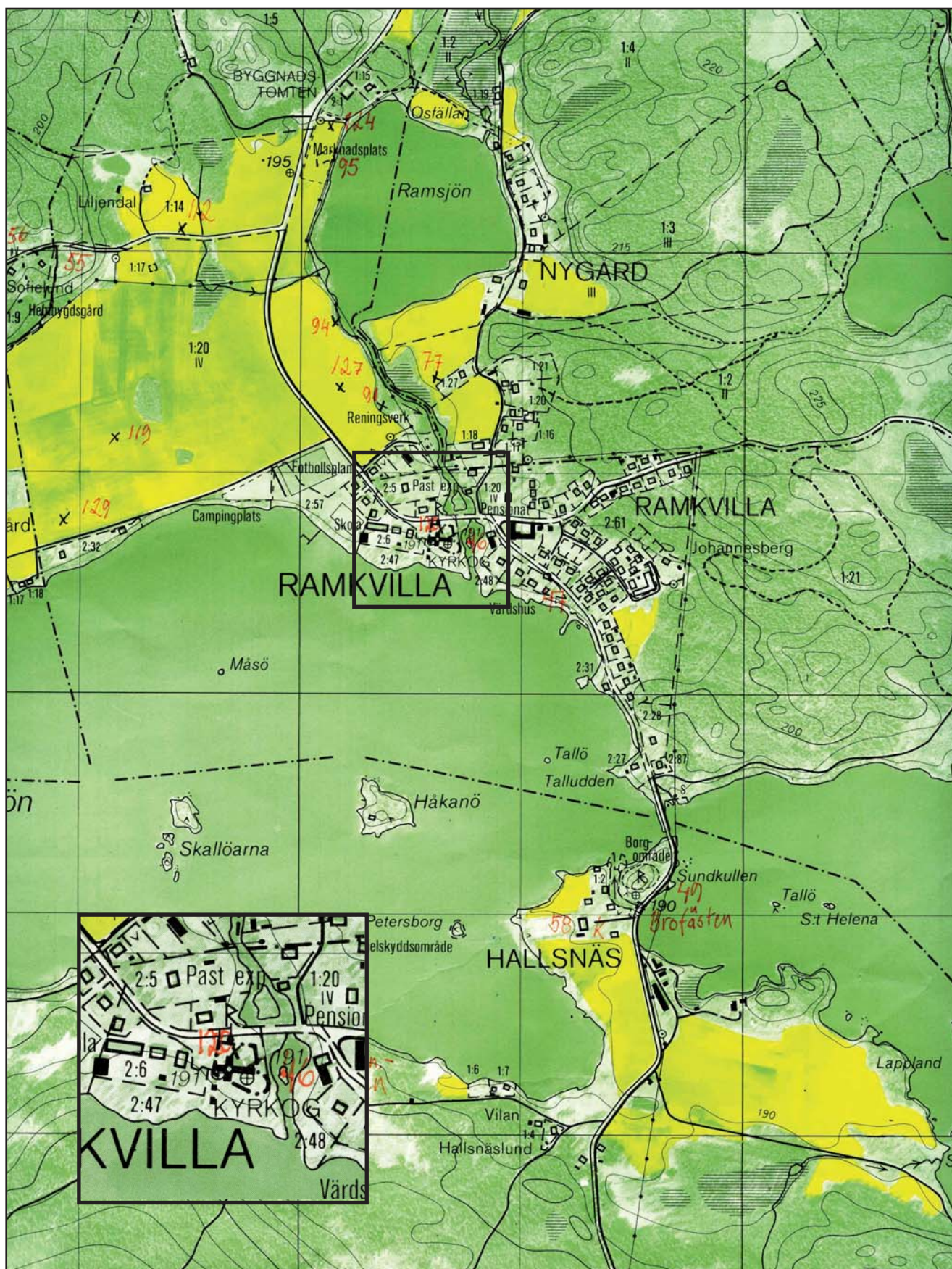
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS20067/02097.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakteriseringens syfte	5
Uppläggning och rapport	5
Kulturhistorisk bedömning	5
Sammanfattande beskrivning	7
Beskrivning och historik	8
Kyrkomiljön	8
Kyrkobyggnaden	8
Historik	12
Kulturhistorisk karakterisering och bedömning	16
Händelsehistorik	18
Referenser	21
Arkiv	21
Tryckta källor	21
Tekniska och administrativa uppgifter	21

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Ramkvilla 5E 8j 1990.

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av Lannaskede pastorat har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av Ramkvilla kyrka. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden och ska ingå som en del av detta. I Lannaskede pastorat har vård- och underhållsplanerna upprättats av Lennart Blomqvist, KyrkoKonsult Småland. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under 2006 avslutades under 2007. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Robin Gullbrandsson vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning för att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Rapporten ska också kunna ingå i länsstyrelsens och läns museets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopior från ATA:s arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygdsliteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text samt en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende. Därefter följer den kulturhistoriska värderingen och bedömningen, och sist en händelsehistorik med händelser listade i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild

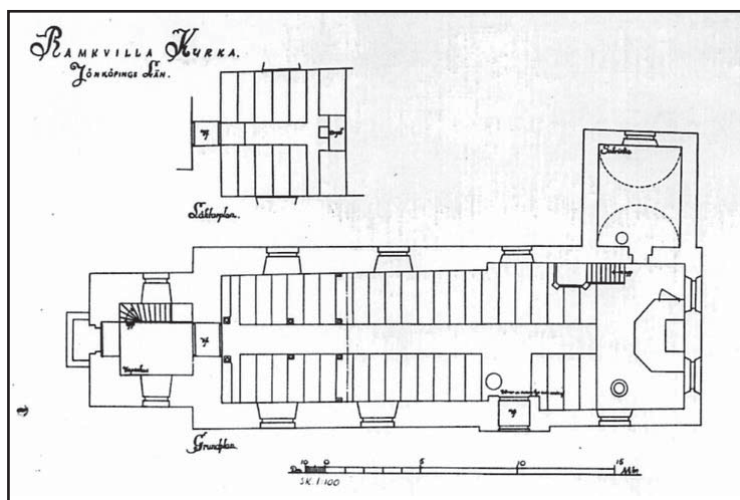
kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån det kulturhistoriska värdet tas beslut om vilka åtgärder som får företagas samt vilka som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport skall finnas tillgänglig på Växjö stift, länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

Ramkvilla kyrka är till sin västra hälft medeltida, men har genom tillbyggnader under 1700- och 1800-talen fått en typisk empire-karaktär med tornlanternin, vitputsade murar och stora rundbågsfönster. Interiören präglas av 1700-talet och 1931 års restaurering. Det smala kyrkorummet bär ett brädvalv med målad rokokofris. Sluten bänkinredning i renässans och figurmålat läktarbröst är konserverade nämnda år. I koret finns en gustaviansk predikstol och altarpupsats, den senare har dock flyttats till södra väggen och fått ge plats åt ett medeltida triumfkrucifix. Flera inventarier minner om den medeltida kyrkan.

Planritning av länsarkitekt Thure Bergentz, Växjö, från 1927 inför restaurering. ATA.

Ramkvilla kyrka ligger vid stranden av sjön Örken.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Ramkvilla socken ligger på småländska höglandet, i södra delen av det gamla landet Njudung. Socknen är en bergig bygd kring norra hälften av sjön Örken. Jordbruksarealen är liten och terrängen är till stor del skogsklädd. Fornlämningar finns från yngre stenåldern och framåt, med tyngdpunkt på järnåldern. Sockennamnet är belagt från 1407 och efterleden skall syfta på "åförgrening". I historisk tid var Ramkvilla annex till Bäckaby. Trots naturförhållandena så sågs jordbruket på 1700-talet som den främsta näringen. Det drygades dock på sina ställen ut med kolning för järnbruken i bygden. I socknen finns herrgården Hallsnäs med anor från 1400-talet. Gården har ägts av bl.a. släkterna Stocke, Ehrenstråle och von Steyern. Kyrkbyn ligger på en slättmark vid nordöstra änden av Klockesjön (Örkens nordvästra arm) där den lilla Ramsjön har sitt utlopp. Bebyggelsen är samlad och domineras av 1900-talsvillor. Kyrka och kyrkogård ligger direkt väster om nämnda utlopp och begränsas därmed åt söder av sjön. Väster om kyrkogården står den gamla sockenstugan från 1878, nu församlingshem. Det är en tvåvånings timmerbyggnad med rödfärgad lockpanel, klassiserande port och brutet tak med enkupigt tegel. Väster om sockenstugan finns kyrkskolan från 1922 i 1 ½ plan med rödfärgad locklistpanel, stora korspostfönster samt brutet tak med kupor och tvåkupigt tegel. En sentida, rödfärgad trälänga är uppförd i väster. Mot sjön är en öppen gräsyta med alar. Ett stycke nordväst om kyrkan ligger prästgården från 1922 i 1 ½ plan med gul locklistpanel och brutet tak med valmade spetsar.

Ramkvilla kyrka ligger mitt på en nästan trapetsoid kyrkogård, med koret åt öster. Kyrkogården omges delvis av stödmur, häck och trädkrans. Gravkvarteren omges av grusgångar och består av mestadels låga efterkrigstida vårdar i nord-sydliga rader.

Kyrkobyggnaden

Ramkvilla kyrka består av ett medeltida långhus, utvidgat åt öster 1707-08 och fullbrett rakt avslutat kor. Norr om koret är en sakristia från 1710 och i väster ett torn från 1834. Under sakristian är ett pannrum.

Exteriören har sedan 1834 en nyklassicistisk prägel. Kyrkan vilar på en omarkerad granitsockel. Fasaderna är spritputsade och vitkalkade. Hörn och fönster har slätputsade omfattningar. I korets sydvägg sitter ett runstensfragment. Tornporten har en gråmålad helfransk pardörr från 1834. Omfattningen med pilastrar och arkitraver inbegriper en gråmålad träplatta med förgylld inskription

Ramkvilla kyrka är i grunden medeltida, men har idag en typisk empirekaraktär.

till minne av tornets uppförande. Något förskjuten åt öster finns på södra långsidan en slätputsad utkragning med port. Dess pardörr från 1800-tal är klädd med sentida gråmålad fiskbenspanel. Ovan porten är en arkitrav och ett lunettfönster med blyinfattat katedralglas. Samma panel finns på den rundbågiga sakristiporten från 1930. Alla portarna har granittrappor, sistnämnda med smäckra smidesräcken. Murarna genombryts av stora rundbågsfönster med bågar och spröjs av gråmålat trä. I korgaveln sitter två rundbågsfönster och i gavelröstet ett rundfönster. Ett rundfönster finns även ovan tornporten. Ett antal av fönstren har handblåsta glasrutor. Tornet har ursprungliga, rundbågiga ljudluckor med svartmålad panel. Tornet bär ett flackt tak med fyrkantig lanternin av vitt trä. Denna genombryts av rundbågsöppningar med vita träräcken. Listverken är gråmålade. Lanterninen kröns av ett flackt tak med förgyllt kors. De nämnda takfallen är täckta med kopparplåt. Kyrka och sakristia bär branta sadeltak med täckning av enkupigt rött tegel. Takfötterna av profilerat grått trä härrör från 1700- respektive 1800-talet. Alla takfall har hänggrännor och stuprör av kopparplåt.

Kyrkans interiör ger sedan 1930 års restaurering ett något splittrat intryck. Den tidigare mer helgjutna gustavianska prägeln har försvagats till förmån för framhävande äldre inredning och inventarier. Långhuset övergår direkt i koret och har ingång i väster och söder. I väster är en mycket djup orgelläktare, under vars bakersta del ett par bänkrader slopats till förmån för bl.a. kapphängare. Bänkkvarteren indelas av en mitt- och en tvärgång. Predikstolen är placerad på norra sidan vid övergången mellan kor och långhus. Kyrkans golv består av fernissade furubräder från 1930, ett trappsteg högre i koret. Under korgolvet finns tre murade gravar, bl.a. för släkten Stocke på

Koret som det ter sig efter 1930 års restaurering. Ett medeltida triumfkrucifix har tagit den gustavianska altarpuppens plats.

Västport med arkitektonisk omfattning och ursprunglig pardörr från tornets uppförande 1834.

1700-talsläktare med provinsiellt barockmåleri och orgel från 1973.

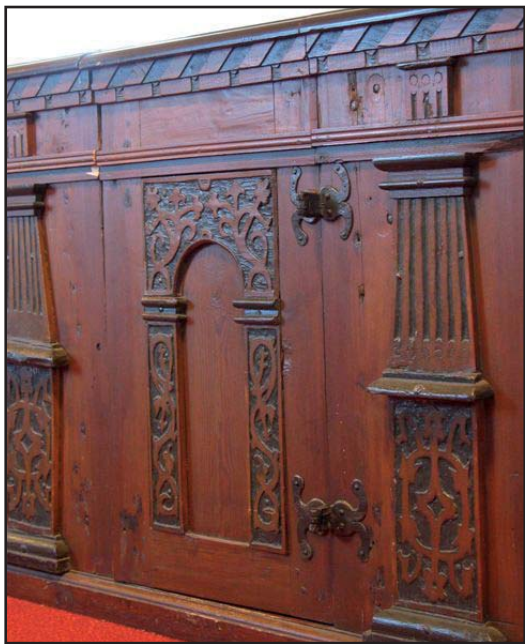

Detalj av Nicklas Falckengrens gustavianska predikstol.

Brädvalvets rokokofris från 1787, målad av mästare Wadsten, Vetlanda.

Hallsnäs. Murarna är slätputsade och vitkalkade. Direkt väster om sydporten är såväl i söder som norr en kraftig förtagning som visar var de tjockare medeltida murarna slutar. Kyrkorummets västra hälft är också påtagligt smalt. Portarna har vindfång i murbredden med gråmålade pardörrar från 1930 med runda fyllningar. Fönstren har gråmålade innerbågar från samma år. I korfönstren sitter tonat och patinerat antikglas i blyspröjs. Till sakristian är en rundbågig plankdörr med järnbeklädnad och stocklås, eventuellt medeltida. Ovanför dörren mellan läktare och torn sitter ett lunettfönster. Över kyrkorummet är ett tunnvalv av gråmålade bräder från 1708. Nedtill bär valvet en blå rokokoslinga med rocailler, som skall vara utförd 1787 av mästare Wadsten från Vetlanda.

Bänkinredning i renässans, konserverad 1930-31.

Det murade väggfasta altaret är vitputsat och bär en skiva av skiffer. Det är från 1973. Den tresidiga altarringen med fyllningar och rundlar är från 1930 samt målad i grått och vitt. Knäfall och armstöd är stoppade och klädda med röd plysch. Mellan korväggens fönster hänger ett senmedeltida triumfkrucifix. Den föregående altartavlan hänger nu på södra korväggen. Det är en olja på duk från 1913, en kopia av Anton Isaksson föreställande Kvinnorna vid graven. Det gustavianska ramverket av trä i grått och guld är tillverkat 1793 av N Falckengren i Jönköping efter ritning av arkitekt Thure G Wennberg, Överintendentsämbetet. Krönet med skyar och keruber hänger nu i tornet. Samma upphovsmän är det till den samtida predikstolen, också det ett utpräglat gustavianskt arbete. Den stora tvåsidiga korgen har uppgång från öster. På sidorna är reliefer med girlander och palmkvistar. Hörnen markeras av räfflade pilastrar. Bokstödet utgörs av en kerub. Det fyrkantiga ljudtaket har snidade tofsar, ägglist och en krönande urna. På väggen under sitter en träfyllning med strålande treenighetssymbol. Predikstolen är som helhet målad i grå

nyanser med dekor och listverk i förgyllning. Dopfunten är en romansk sandstenspiäs med uttömningshål och rik dekor. Cuppan har rundbågsarkader med fantasidjur och på fotens hörn är odjurshuvuden. Dopfunten räknas till de s.k. fabeldjursfuntar som är typiska för Njudungskyrkorna och dateras till omkring 1200. Den slutna bänkinredningen stammar med tanke på renässansformspråket från 1600-talet. Invändigt är bänkarna från 1930, men gavlar, dörrar och korskärmar är ursprungliga. Gavlarna pryds av räfflade pilastrar. Dörrarna har utskjutande, dekorativa gångjärn, plattskuren dekor och rundbågsfyllningar. Den ursprungliga svagt bruna lasyren och ornamentens svarta färg är återställd. Invändigt bär bänkkvarteren grön lasyr. Läktaren är troligen samtida med tillbyggnaden 1707-08. Den vilar på sex grönlaserade kolonner längs mittgången. Brösten utgörs av ett ramverk med framtagen ursprunglig marmorering och fyllningar med naiva apostlaskildringar. Orgeln från 1975 är byggd av Nils Olof Berg, Nye och har 13 stämmor fördelade på två manualer och pedal. Den gråmålade fasaden från samma år är utförd i barockimiterande stil med förgylld akantusdekor. Av inventarier i kyrkorummet märks en medeltida träskulptur av Sankt Olof på södra långsidan och ett barockepitafium över hovrättskommissarien Daniel Stocke, Hallsnäs, på motsatt sida.

Vapenhuset har trappa i norr med gråmålade smäckra krysstagsräcken från tornets uppförande. Även den vitmålade brädväggen under trappan tycks ha samma ålder, den döljer nu elcentralen. I söder står två montrar av betsad furu för två figurmålade takbräder från medeltidskyrkan och en ornerad vindskiva som kan komma från en föregående stavkyrka. Väggarna är slätputsade och vitmålade. Det plana, omålade brädtaket är ursprungligt. I övre delen av

Krönet till den gustavianska altarpopsatsen, nu i tornet.

Romansk dopfunt med fabeldjur, typisk för Njudung.

Uttrycksfullt senmedeltida triumfkrucifix.

Altartavla från 1913 med ramverk från 1793, nu på södra korväggen.

Senmedeltida storklocka med inskription och klockgjutarmärken.

tornet är golv och trappor ursprungliga. På andra våningens väggar hänger krönet till dels den gustavianska altaruppsatsen, dels 1931 års orgelfasad. Sistnämnda har en klassiserande utformning med rundbåge, arkitraver och lyra. Den är gråmålad med förgyllning på dekor och listverk. Orgelns räfflade fasadpilastrar förvaras på nästa våning liksom ett stort antal tennpipor, det gulmålade träkors som hörde till den gustavianska altaruppsatsen, borttagna delar av renässansbänkarna m.m. Särskilt intresse tilldrar sig en ekplanka med nåt, fasat krön och cirkulär dekor. Denna påträffades under golvet 1930 och härrör från en stavkyrka som måste ha föregått stenkyrkan. Klockorna hänger i våning fyra. Storklockan är senmedeltida och har två klockgjutarmärken samt en svårtydd minuskelinskription. Mellanklockan är omgjuten av K G Bergholtz, Stockholm, 1930. Lillklockan är omgjuten 1834 av E Lundquist, Jönköping. Alla har elektrifierad ringning, även lucköppningen är automatiserad. Sakristian är möblerad med tre stora barockskåp från tidigt 1900-tal, vilka fungerar som textilförvaring. Golvet består av fernissade furubränder från 1930. Väggarna är slätputsade och vitmålade. I norr är ett stort rundbågsfönster med smidesgaller. Ovan rummet reser sig ett ursprungligt tunnvalv av gråmålade bräder.

Historik

Nuvarande kyrka är uppförd på platsen för en stavkyrka, av vilken åtminstone en ekplanka är bevarad. Även tre ekbrädor med draxlingor kan stamma från denna. Sannolikt omkring 1300 uppfördes en stenkyrka som tycks ha haft ett fullbrett, rakslutet kor, kännetecknande för landskyrkorna under gotisk tid. Kyrkan hade ett plant innertak med målningar som utförts av en mästare av samma skola som verkat i Dädesjö och Björsäters kyrkor under 1300-talet. 15 bräder finns bevarade från detta tak.

1669 omnämns uppförandet av en ny läktare i norr för kvinnorna, medan en befintlig i väster var för männen. 1691 tillverkades en predikstol som uppsattes på södra sidan. Under 1600-talet tillkom även den slutna bänkinredningen. 1707-08 tillbyggdes kyrkan åt öster och fick då nuvarande kor. Bänkinredningen utökades. 1710 uppfördes en sakristia norr om detta. 1717 förfärdigade bildhuggaren Sven Segerwall, Växjö, en altaruppsats. 1765 byggdes ett vapenhus av trä i väster. Man hade sannolikt redan då murat igen sydporten. Vid grävarbetena påträffades över 200 "bracteati" av silver. 1785 finns en uppgift om spåntäckning av kyrkan. 1787 dekorerades taket med en rokokoslinga av mästare Wadsten, Vetlanda. Platsbrist föranledde 1791 ett utökande av läktaren i väster och bygget av en ny läktare över denna. För detta arbete stod byggmästare Wiberg. 1793 förfärdigades ny altaruppsats och predikstol av fabrikör Nicklas Falckengren, Jönköping, efter ritningar av arkitekt Thure G Wennberg, Överintendentsämbetet. 1795 ersattes vapen-

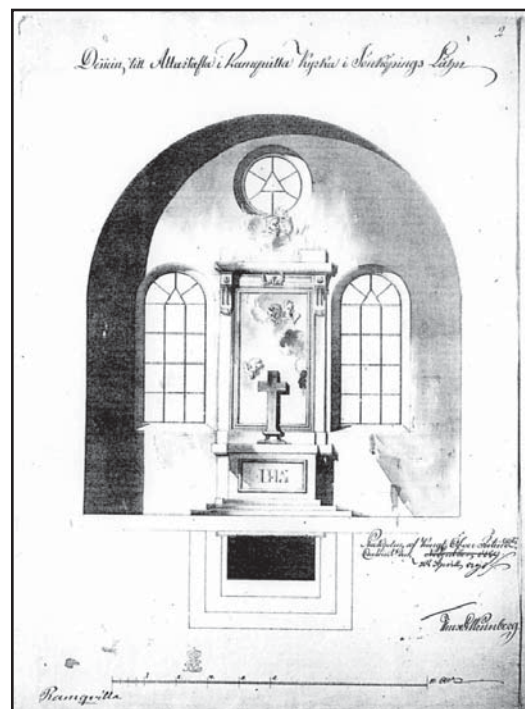

Fotografi av P G Vejde från 1913 som visar koret innan omdaningen 1930-31. Altaruppsats, korvägg och predikstol utgör en helhet. JLM.

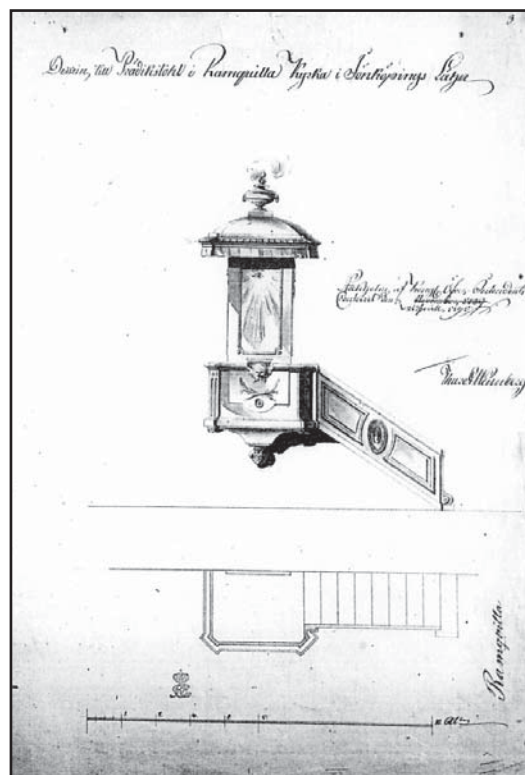
huset av ett nytt i sten. Någon gång innan 1829 års inventering revs nordläktaren. Nämda inventering omnämner att brädvalvet var vitmålat, läktare och bänkar blåmålade medan altare, altaruppsats och predikstol var pärlgrå.

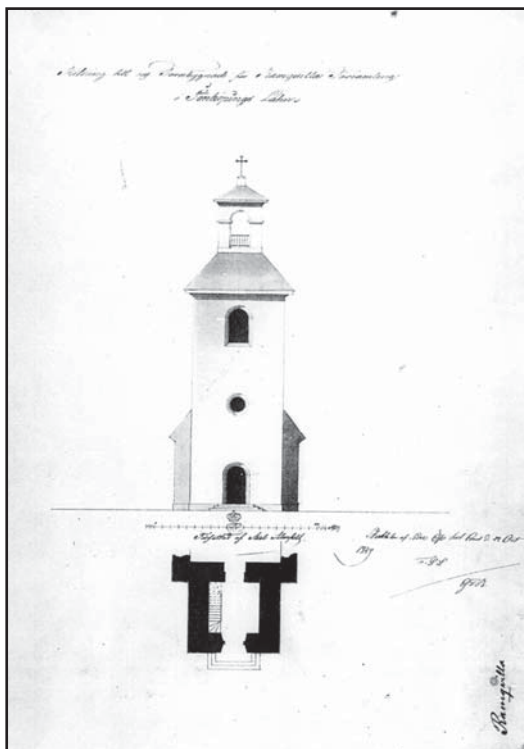
Eftersom klockstapeln länge hade varit i ett dåligt skick beslutades 1832 att istället uppföra ett torn. Arkitekt Axel Almfelt, Överintendentsämbetet, utarbetade en ritning för arbetet, vilket verkställdes 1832-34 under ledning av byggmästare Jonas Berglund, Järeda. Samtidigt förstörades fönstren och kyrkan fick en empiremässig exteriör. 1883 övermålades innertakets rokokodekor. Sannolikt vid detta tillfälle vitmålades bänkinredningen samt altaruppsats och predikstol. 1889 beslutades att installera uppvärmning med kamin i kyrkan. 1913 ersattes altartavlan och altarkorset med en ny duk i ramen, en kopia av Kvinnorna vid graven, utförd av den lokale konstnären Anton Isaksson. 1921 samlades medel för att omtäcka taken med tegel, vilket också skedde.

1930-31 restaurerades kyrkan under ledning av arkitekt Paul Boberg, Växjö. Kaminerna ersattes av centralvärme med pannrum under sakristian. Det delvis rötskadade plankgolvet utbyttes mot brädgolv i hela kyrkan. Korgolvet höjdes därvid något. Bänkarna byggdes om till större bekvämlighet genom breddning av sitsar och nya lutande ryggar. Radavståndet ökades genom pålimning av gav-larna och därvid tycks 1700-talets släta bänkdörrar ha avlägsnats. Korbänk slopades för att ge mer plats, i vilket syfte även korgolvet utökades. Konservator Sven Sundbaum, Linköping, tog fram och återställde bänkarnas ursprungliga behandling i brun lasyr och svart. Han tog även fram och retuscherade takets rokokofris samt läktarbröstets figurmåleri. Altaruppsatsens ram och preikstolen,

Ovan och nedan, arkitekt Thure G Wennbergs ritningar till altaruppsats och predikstol från 1790. ATA.

Ritning av arkitekt Axel Almfelt till torn. ATA.

vilka blivit övermålad i vitt och guld återfick sin ursprungliga pärlgrå ton. Ett senmedeltida triumfkrucifix hämtades ned från vinden och konserverades. Detta avsåg arkitekten hänga upp på södra korväggen, mitt emot predikstolen. Istället kom det att ersätta den gustavianska altarpopsatsen, som förpassades till sydväggen i stympat skick. Därmed rycktes altarpopsatsen ur sitt sammanhang, eftersom den var komponerad för just altärväggen och dess fönster. Korets gustavianska karaktär försvagades avsevärt. Faktum är att den nya inredning som tillkom, hade ritats i anslutning till den gustavianska stilen: altarring och vindfång med nya portar. Arkitekt för dessa var Thure Bergentz, länsarkitekt i Växjö. Ytterligare två föremål på vinden kom att återbördas till kyrkorummet: ett epitafium och en Sankt Olofsbild. Övriga arbeten som genomfördes var upptagandet av en separat ingång till sakristian, insättandet av nya innerfönster, i koret med patinerat antikglas. Kyrkorummet försågs med sin första piporgel, ett pneumatiskt verk om 11 stämmor, byggt av Mårtensson med klassiserande fasad, ritad av Boberg. Innan detta så hade den övre läktaren rivits. 1949 försågs även det södra korfönstret med patinerat antikglas. 1950 drogs elektricitet in för belysning i enlighet med program av arkitekt E G Erlandsson, Växjö.

1955 skedde vissa målningsarbeten under ledning av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö, och Bröderna Ekholms Målerifirma, Malmöslätt. Väggarna var sotiga och smutsade samt hade flera sprickor. Väggarna omkalkades, taket tvättades och golven fernissades. Bänkarna ommålades invändigt i befintlig kulör. Bänkfasaderna rengjordes endast. Predikstolen målades i befintlig färgskala och omförgylldes. Väggarnas sprickbildningar kunde förklaras med den klena och dåligt fästade takstolen. Detta åtgärdades med omfattande förstärkningar i densamma. 1965-66 svarade civilingenjör Frank ringsby, Byggnadsbyrå, Vetlanda, för en omfattande yttre renovering. Hela takstolskonstruktionen byttes mot en ny, varvid även ett par medeltida gaveltakstolar tycks ha gått förlorade. Däremot lösgjordes 15 bemålade takbrädor från medeltidskyrkan och tre ornerade brädor, vilka på 1700-talet hade återanvänts som yttertak. Brädorna konserverades på Statens Historiska Museum och deponerades sedan på Jönköpings läns museum. Innertaket isole-rades. Tegeltaket rengjordes och kompletterades. Nya hängrännor och stuprör av kopparplåt uppsattes. Tegeltäckningen på torntaket ersattes av kopparplåt. Fasaderna målades med KEIM-färg. Rötat virke i lanterninen utbyttes och den ommålades med linoljefärg. Det krönande träkorset förgylldes.

1973 gjordes förändringar i koret efter program av arkitekterna Löfstedt och Moeschlin. Ett nytt murat altare uppfördes av lokal sten. Vid rivandet av gamla altaret påträffades i den sannolikt medeltida altarskivan av skiffer vad som tolkades som en relikgömma. I

koret borttogs ytterligare de båda främre bänkarna, istället tillkom en kyrkvärdsbänk i sydost. Samma år ersattes orgeln med ett nytt verk av Nils Olof Berg, Nye Orgelbyggeri. Även fasaden byttes ut mot en ny i barockstil. 1980 deponerades tre av de medeltida brädorna i kyrkan efter en långdragen diskussion om montrarnas utformning. 1983 höjdes läktarbröstet. 1993 renoverades exteriören av Byggnadsbyrån, Vetlanda. Putsen renoverades och avfärgades med kalkfärg. Tornkorset förgylldes och snörasskydd uppsattes på torntakets västra fall. Ljudluckorna tjärades. 1997 togs det bakre bänkpåret bort för att ge plats åt kapphängare och psalmböcker. 2005 avlägsnades kyrkvärdsbänken i koret för att ge mer plats för bl.a. körverksamhet.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Ramkvilla kyrka är till sin västra hälft medeltida medan det fullbredda, rakslutna koret och sakristian i norr är från tidigt 1700-tal. Tornet i väster med sin lanternin och flacka tak tillkom 1834 och ger exteriören en empirekaraktär, förstärkt genom de rena spritputsade murytorna som genombryts av stora rundbågsfönster och de arkitektoniskt framhävda portarna. De nu tegeltäckta sadeltakens branta resning är det enda i exteriören som vittnar om kyrkans medeltida ursprung. En inmurad runsten speglar platsens långa kontinuitet. Interiören har en något splittrad karaktär där den tidigare mer enhetliga gustavianska prägeln fått ge plats för äldre tider i och med 1931 års restaurering. Kyrkorummet är smalt, men får en viss resning genom 1700-talets brädvalv med målad rokokofris. Predikstol och altarpupsats är utpräglad gustavianska arbeten, hållna i pärlgrått och guld. Altarpupsatsen, som rymmer en sentida tavla, är nu flyttad till sydväggen medan snidat krön och kors förvaras i tornet. Altarpupsatsen var medvetet komponerad utifrån altärväggens tre fönsteröppningar och utgjorde en helhet tillsammans med predikstolen. Båda ritades 1790 av arkitekt Thure G Wennberg vid Överintendentsämbetet. På altärväggen hänger nu ett triumfkrucifix, vilket liksom dopfunten, en Sankt Olofbild, en järnbeslagen sakristidörr, tre dekorerade brädor och storklockan minner om kyrkans medeltida ursprung. Sluten bänkinredning med konserverade gavlar, dörrar och skärmar i renässans speglar 1600-talet medan det figurerade läktarbrösten är en lantlig version av barockmåleriet. Nytilskott från 1931 som altarring och portar visar i såväl form som färg på en ambition att ansluta till den gustavianska karaktären. Arkitektens uppsåt var heller aldrig att flytta altarpupsatsen. Det senaste tillskottet utgör en ny orgel i barockstil från 1973. Ett epitafium minner om adelns roll som kyrkans gynare under gången tid. Vapenhuset har kvar ursprungliga detaljer som trappprälle och ytterport. I tornet förvaras bl.a. delar till 1931 års orgel och en ekplanka från en föregående stavkyrka.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan:

- Kyrkan ingår i en sammanhållen kyrkomiljö med prästgård, sockenstuga och skola
- Kyrkans exteriör är en god representant för de små medeltida kyrkor som successivt byggts om till en typisk nyklassicistisk kyrka.
- Medeltida murverk och inventarier utgör omistliga historiska dokument.

- Interiörens huvudsakliga prägel av stilideal från 1700-talet, bl.a. genom brädvalv med dekor, predikstol och f.d. altaruspsats.
- Bevarad inredning från 1600-talet fram till och med 1931 års restaurering.

Händelsehistorik

1300-tal

Stenkyrka uppförs på platsen för en stavkyrka. Figurmålat innertak. (JLST; Ek 1951)

1669

Läktare uppförs i norr för att komplettera läktare i väster. (Ek 1951)

1691

Predikstol, placerad i söder. (Ek 1951)

1707-08

Kyrkan tillbyggs åt öster med nytt kor. (JLST)

1710

Sakristia uppförs. (JLM)

1717

Altaruppsats av bildhuggare Sven Segerwall, Växjö. (Ek 1951)

1765

Vapenhus av trä byggs i väster. (JLST; Ek 1951)

1785

Spåntäckning av kyrkan omnämns. (Ek 1951)

1787

Taket dekoreras med rokokofris av mästare Wadsten, Vetlanda. (JLST)

1791

Läktare i väster utökad, uppförande av en mindre ovan denna. Byggmästare Wiberg. (Ek 1951)

1793

Altaruppsats och predikstol tillverkade av fabrikör Nicklas Falck-engren, Jönköping, efter ritningar av arkitekt Thure G Wennberg, Överintendentsämbetet. (JLST)

1795

Nytt vapenhus i väster av sten. (JLST)

1829

Inventering. Nordläktaren riven. (JLST)

1832-34

Torn uppförs på vapenhusets plats. Fönsteröppningar får nuvarande form. Arkitekt Axel Almfelt, Överintendentsämbetet. Byggmästare Jonas Berglund, Järeda.

1883

Ny inre färgsättning. Rokokofris övermålad. Sannolikt vid detta tillfälle övermålas bänkar, altarpupsats och predikstol med vit oljefärg. (Ek 1951; JLIST)

1889

Beslut om insättande av kamin. (Ek 1951)

1913

Ny altartavla av Anton Isaksson, Kvinnorna vid graven. (JLM)

1921

Ny taktäckning av enkupigt lertegel. (JLM)

1930-31

Restaurering. Kamin ersätts av centralvärme med pannrum under sakristian. Nya golv läggs in. Korgolvet höjs och utökas. Bänkinredningen byggs om, dörrar, gavlar och skärmar konserveras och deras ursprungliga färg återställs. Korbänkar tags bort. Figurmåleri på läktarbröstet tags fram och takfrisen likaså. Medeltida triumfkrucifix konserveras och tar altarpupsatsens plats, vilken något stympad flyttas till södra korväggen. Pärigrå färg på denna och predikstolen återställs. Ny altarring och vindfång med portar. Egen ingång för sakristian ordnas. Nya innanfönster, i koret med blyinfattat, patinerat antikglas. Övre läktaren rivs. 11-stämmig orgel byggs av Mårtensson. Arkitekt Paul Boberg, Växjö. Länsarkitekt Thure Bergentz (inredning), Växjö. Konservator Sven Sundbaum, Linköping. (JSLT; JLM; Carlsson 1973)

1950

Elektrifiering av belysning. Arkitekt E G Erlandsson, Växjö. (JLM)

1955

Omkalkning av innerväggar, rengöring av bänkfasaderna och innertak, ommålning av bänkar och predikstol i befintlig kulör. Förstärkning av takstol. Länsarkitekt Hans Lindén, Växjö. Bröderna Ekholms Målerifirma, Malmslätt. (JLIST)

1965-66

Ny takstol. 15 figurmålade medeltidsbrädor tags till vara och konserveras på Statens Historiska Museum. Isolering av innertak. Rengö-

ring och komplettering av tegeltak. Nya hängrännor och stuprör av koppar. Tegeltäckning på torntak byts mot kopparplåt. Reparation av lanternin. Putsfasader ommålas med KEIM-färg. Civilingenjör Frank Ringsby, Byggnadsbyrån, Vetlanda. (JLM; JLST)

1973

Nytt altare. Främsta bänkpåret avlägsnas. Kyrkvärdsbänk byggs i sydost. Arkitekterna Löfstedt & Moeschlin. Ny 13-stämmig orgel med ny fasad. Nils Olof Berg, Nye Orgelbyggeri. (JLM; JLST)

1980

Tre medeltida brädor deponeras. Montrar i vapenhuset. (JLM)

1993

Exteriör renovering. Ny avfärgning med kalkfärg. Kors förgylls. Ljudluckor tjäras. Snörasskydd på tornets västra takfall. Byggnadsbyrån, Vetlanda. (JLST)

1997

Bakre bänkpår avlägsnas för att ge plats åt kapphängare och psalmböcker. (JLST)

2005

Kyrkvärdsbänk i kor avlägsnas. (JLM)

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Tryckta källor

Carlsson, Sten L. Sveriges kyrkorglar. Lund 1973.

Ek, Gustaf. Ramkvilla sockens historia. Växjö 1951.

Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Vetlanda kommun.
Jönköping 1989.

Rogberg, Samuel. Historisk beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Småland – landskapets kyrkor. Stockholm 2006.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del V. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län II. Uddevalla 1955.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 376/06

Beställare: Lannaskede kyrkliga samfällighet

Fastighetsägare: Lannaskede kyrkliga samfällighet

Rapportansvarig: Robin Gullbrandsson

Foto: Robin Gullbrandsson

Län: Jönköpings län

Kommun: Vetlanda kommun

Socken: Ramkvilla socken

Fastighetsbeteckning: Ramkvilla 3:1

Belägenhet: Ekonomiska kartans blad Ramkvilla 5E 8j 1990

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

